FrieschDagblad
Woensdag 8 april 2015

Oekraïense kerken zoekend op weg naar vrede en verzoening

Stichting Communicantes hield, in samenwerking met de Vrije Universiteit van Amsterdam, afgelopen zaterdag een publieksdag over de vraag hoe kerken kunnen bijdragen aan vrede in Oekraïne.

Vrijwilligers delen eten uit in een Oekraïnse kerk in Marioepol. Foto: EPA

Cinta Depondt

Tilburg | Door verschillende sprekers, onder wie ondergetekende, werd deze vraag belicht vanuit verschillende perspectieven, zowel theoretisch als praktisch. De dag bood een veelheid aan inzichten in de verhoudingen tussen kerken, samenleving, verandering en vrede in de complexe Oekraïense context.

In een analyse van de oorzaken van het conflict in Oekraïne heb ik de nawerking beschouwd van de gewelddadige politieke cultuur van de Sovjet-Unie, die autoritair en paternalistisch was. Als gevolg hiervan geloven nog steeds veel mensen dat ze zelf niets kunnen veranderen. Een cultuur waarin maar één waarheid en één officiële geschiedenis bestonden, leidde tot polarisering en moeite om een begrip als 'open dialoog' te bevatten. De corruptie en uitbuiting van de post-Sovjetjaren leidden tot meer wantrouwen en tot een diepe kloof tussen burgers en staat, waarbij de burgers zich steeds meer terugtrokken. Het werk van PAX in Oekraine is gericht op het aanpakken van deze twee problemen: het verspreiden van de vaardigheden nodig voor dialoog, en de verhouding tussen (lokale) overheid en burgers.

Inclusief protest

Maidan was een 'inclusief' protest, zo vertelde dr. Heleen Zorgdrager. ,,Multi-etnisch, meertalig en multi-confessioneel''. Het markeerde in meerdere opzichten een keerpunt. Veel mensen ondervonden dat zijzelf verandering teweeg konden brengen. De houding van veel burgers tegenover de staat veranderde van desinteresse in actieve betrokkenheid, op alle niveaus. En ook de plaats van de kerken in de samenleving veranderde: van een focus op de staat als gesprekspartner naar het bijstaan van de bevolking.

Het protest op Maidan-plein in Kiev creëerde daarmee het momentum voor een opbloei aan burgerinitiatieven die nu humanitaire hulp verlenen. Deze moeten helaas een strijd voeren op twee fronten: tegen de schade aangericht door de oorlog in het Oosten, en tegen de corruptie, traagheid en het ineffectief bestuur die de aanleiding vormden voor het protest. Heel veel mensen raken daardoor psychologisch en fysiek uitgeput.

Verzoening

Een ander belangrijk thema op de dag was verzoening; zowel als heling, als ter preventie van verdere radicalisering, zo stelde Frans Hoppenbrouwers van Communicantes. Verzoening die niet verward moet worden met vergeving, die van het slachtoffer uitgaat, vulde prof. Nico Schreurs, voorzitter van dezelfde stichting, aan. ,,Het lijkt prematuur om te spreken over verzoening. Toch begon Robert Schumann al in 1942 met de opstelling van zijn programma van verzoening tussen de twee erfvijanden Frankrijk en Duitsland.'' Die verzoening kan overigens alleen plaatsvinden op basis van de waarheid, die gevonden kan worden als we leugens en diefstal verwerpen, zo betoogde priester Cyril Hovorun van de Oekraiens-orthodoxe kerk van het Moskous Patriarchaat (UOC-MP).

Hij is tevens plaatsvervangend decaan van de Theologische Academie Sint-Ignatios in Stockholm. Cyril Hovorun ziet een aantal overtuigende overeenkomsten met Zuid-Afrika. Van de aanwezigheid van een apartheidssysteem - dat mensen die veel gemeen hebben kunstmatig verdeelt - tot de rol van de kerken in zowel de instandhouding van dit systeem als, later, in de afbraak ervan. In beide gevallen speelt het overkoepelend orgaan, hier de Oekraïense Raad van Kerken en Religieuze Organisaties, waarin ook joden en moslims zijn vertegenwoordigd, een belangrijke rol. Verzoening kan plaatsvinden op basis van een concept waarin waardigheid centraal staat.

Heleen Zorgdrager van de Protestantse Theologische Universiteit is al jaren gastdocente aan de Oekraïense Katholieke Universiteit in Lviv. Ze vertelde hoe de Grieks-Katholieke Kerk van het begin af aan betrokken was bij de Maidan-protesten. Deze

> Verzoening is belangrijk. Zowel als heling, als ter preventie van verdere radicalisering

kerk, voornamelijk aanwezig in West-Oekraïne, zette als eerste een gebedstent op het plein, die al snel werd gedeeld met de orthodoxe confessies. Maidan liet een tot dan toe ongeëvenaarde oecumenische samenwerking zien, die ook tot uitdrukking kwam in een aantal politieke verklaringen van de Oekraïense Raad van Kerken en Religieuze Organisaties. Ook met het ontwikkelen van een theologie van de revolutie liep de Grieks-Katholieke Kerk voorop, en kwalificeerde het Maidan-protest als een 'pelgrimage van angst naar waardigheid'.

Lidiya Lozova van het St. Clemens Centrum voor Culturele Interactie en Dialoog deelde iets van haar ervaringen in de parochie van Paraskeva in Lishnya, een dorp vijftig kilometer ten westen van Kiev. Archimandriet Filaret (van de UOC-MP), riep daar vanaf het begin van de Maidan-beweging zijn achterban op te handelen naar eigen geweten en zich niet afzijdig te houden van politieke en sociale gebeurtenissen. Sinds het uitbreken van de oorlog organiseerde de parochie humanitaire hulp voor Oekraiense soldaten en is ze actief betrokken bij de opvang en ondersteuning van vluchtelingen van verschillende confessies, alsook van gezinnen van soldaten. Daarnaast onderhoudt de parochie actief contact met christelijke gemeenten in onder meer Frankrijk en Italië, en verwelkomt jaarlijks een internationaal bezochte theologische zomeruniversiteit. Vader Filaret is bovendien als lid van de gemeenteraad van het de nabijgelegen stad Makariv in staat succesvol te bemiddelen tussen burgerinitiatieven en lokale autoriteiten.

Militaire scheidslijnen

Op basis van dit voorbeeld werd duidelijk dat de Oekraïens-orthodoxe Kerk van het Moskous Patriarchaat, met liefst 13.000 parochies, een centrale rol kán spelen in het verzoeningsproces, juist omdat deze kerk priesters en volgers heeft aan beide zijden van de politieke en militaire scheidslijnen.

Dat is een belangrijk inzicht, want de Oekraïense kerken staan er in grote mate alleen voor. Priester Cyril Hovorun uitte zijn teleurstelling in paus Franciscus, die zich niet heeft uitgesproken tegen de Russische agressie op de Krim en in het oosten van Oekraïne. Volgens hem is dit vergelijkbaar met de positie die de pausen innamen ten tijde van de beide wereldoorlogen. Maar ook was hij teleurgesteld in de Wereldraad van Kerken, die weliswaar onlangs met een hoge delegatie Oekraïne bezocht, maar zich daarvoor nauwelijks had uitgesproken over wat daar gaande is. Paradoxaal genoeg spreken de kerken zich vooral uit over juridische en politieke aspecten van het conflict, terwijl het morele oordeel van politici komt.

Het is daarom zo belangrijk om solidariteit en betrokkenheid te tonen, betoogt ook PAX. De crisis in Oekraine is een Europees probleem, dat ook gaat over Europese waarden als menselijke waardigheid, waarheid en respect voor diversiteit. Waarden die wij actiever kunnen uitdragen, omdat ze niet zo vanzelfsprekend zijn als we vaak geneigd zijn te denken.

Cinta Depondt is programmaleider Oost-Europa en Eurazië bij vredesbeweging PAX. Zij reist sinds begin 2014 regelmatig naar Oekraïne om vorm te geven aan het werk van PAX met partners ter plaatse

De wonderlijke wereld van de naam die je krijgt

Column

Rob Favier

Er is een toenemende trend om kinderen een Bijbelse naam te geven. Dat is wel een grappige ontwikkeling in een tijd dat er juist steeds minder mensen iets hebben met het christelijk geloof.
Zit er een Freudiaans terugverlangen naar vroeger bij? Wie zal het weten. Dat er met namen niet altijd even nauwkeurig wordt omgesprongen, is ook bekend. Ik neem tenminste aan dat je je dochter liever niet wilt noemen naar de oudtestamentische koningin Izebel of Jezebel, maar het gebeurt toch. Izebel was niet zo'n frisse dame, een afgodenvereerster, verraadster en een valse profetes en ze kwam op een walgelijke manier aan haar einde.
Wellicht hebben pa en ma de bel wel horen luiden, maar wisten ze niet waar de klepel hangt. Julia is dan weer leuker. En Sem is ook heel gewild. Het is misschien wel slim als je als ouders rekening houdt met het feit dat je kind de naam moet meedragen. Zo heb ik ooit eens een meisje ontmoet dat Badeloch heette, precies in de tijd dat het douchegelmerk Badedas nog een heel populair merk was met de slogan: 'In mijn sas met…' U begrijpt hem al. Nee, namen zijn belangrijker dan je denkt. Zeker in de Bijbel. Daar werd in de naam vaak het wezen van de persoon uitgedrukt: Jacob bijvoorbeeld betekent hielenvasthouder, dat later uitgroeide tot hielenlichter. Om te controleren of dit ook nog geldt voor onze moderne samenleving heb ik eens een poosje namen verzameld om te kijken of die goed pasten bij het wezen van de mensen die ze droegen. Zo zag ik een keer een boekje liggen over gezonde voeding. Het was geschreven door dr. C. Hamburger. We hebben ook nog eens een Ds. Van het Woord gehad. (Ik dacht altijd dat het zijn artiestennaam was). Bij ons in het dorp is een groothandel in gebruikte auto's met de naam Gebroeders Roest. Ergens in een grote stad in ons land was ooit de advocatenpraktijk van Mr. Uitzuiger en wat denkt u van de bekende rolstoelfabrikant met de lugubere naam: Fa. Beenhakker?
Ik hoop oprecht niet dat al deze namen het wezen van de persoon uitdrukken.
Soms ben ik gewoon blij dat ik Favier heet. Alhoewel mijn leraar Frans op de middelbare school wel eens heeft gezegd dat het een verbastering schijnt te zijn van het Franse woord voor bonenstaak. Maar dat geloof ik gewoon niet.

> Een boekje over gezonde voeding was geschreven door auteur dr. C. Hamburger

Rob Favier is cabaretier, entertainer, zanger en theoloog. Reacties: robfavier@gmail.com